

Agenda

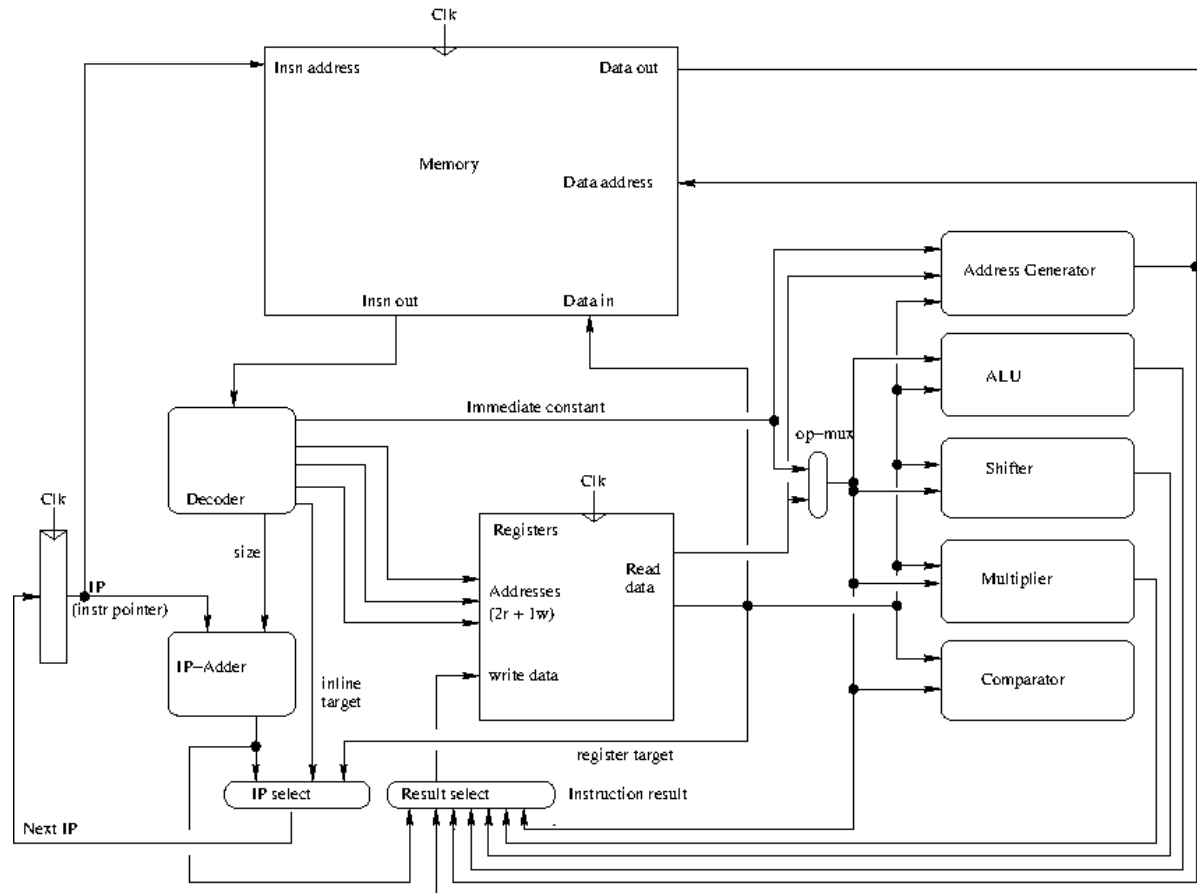
Første forelæsning:

- Yderligere forklaringer og uddybning af A2
- Nedstigning! Fra store til små byggeklodser

Anden forelæsning:

- Nedstigning til CMOS transistorer, Fremstillingsprocess, Moores lov

A2 mikroarkitektur

Spørgsmål? Klart som blæk?

Mere om A2

- Udliveredede byggeklodser. Hvordan ser de ud i C ?
- Forbindelser (wires.h).
- Debugging

Abstraktionsniveauer

1. Højniveau programmeringssprog: Erlang, OCaml osv
2. Maskinnære programmeringssprog: C
3. Assembler / Symbolsk Maskinsprog: x86, ARM, MIPS
4. Arkitektur (ISA): Maskinsprog - ordrer indkodet som tal
5. Mikroarkitektur: ting som lager, registre, regneenheder, afkodere og hvordan de forbindes så det bliver en maskine
6. Standard celler: Simple funktioner af få bit (1-4) med et eller to resultater. Lagring af data (flip-flops)
7. Transistorer
8. Fysik. Eller noget der ligner

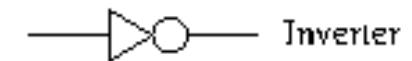
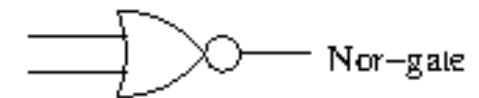
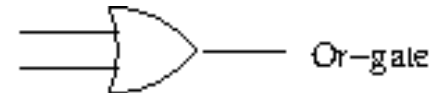
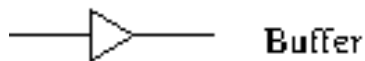
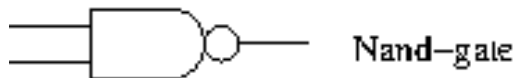
Porte. De simpleste byggeklodser

A B (A and B) (A nand B) (A or B) (A nor B) (A xor B)

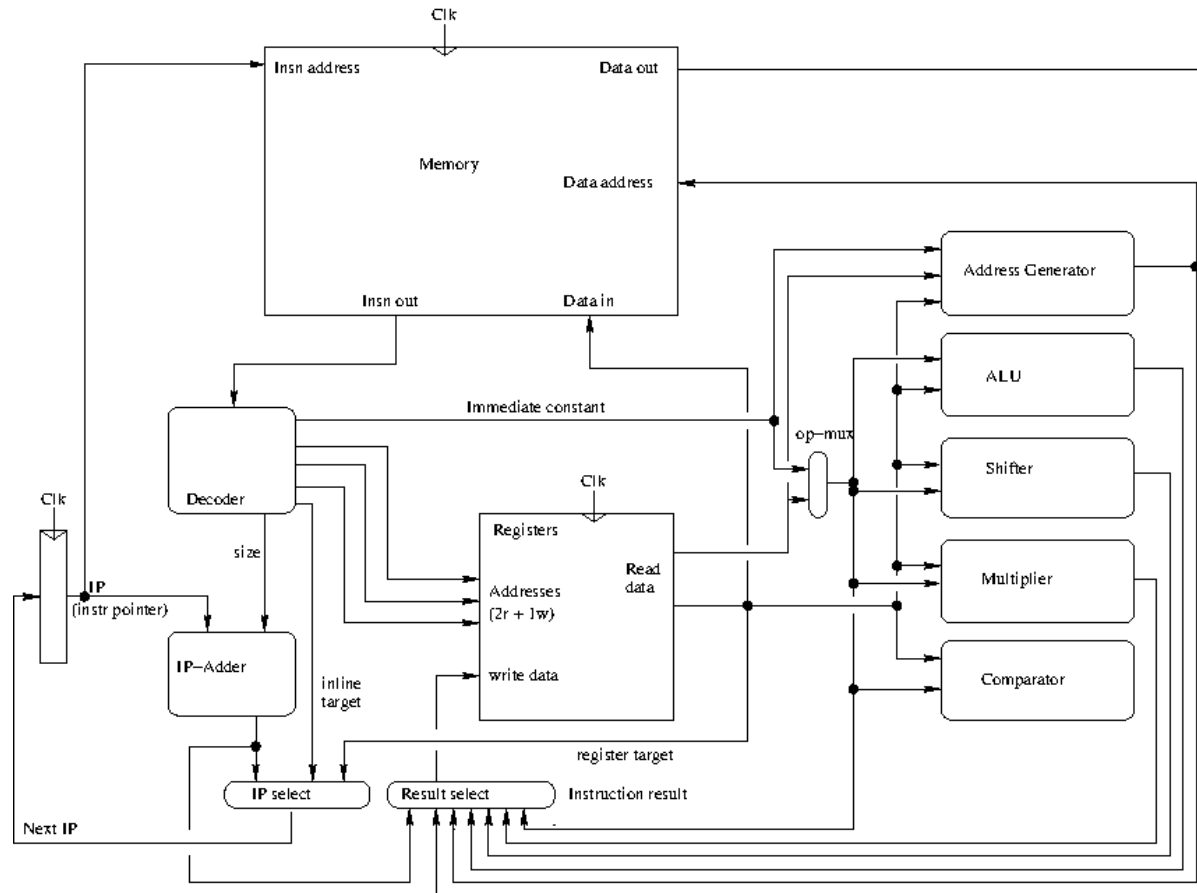
0	0	0	1	0	1	0
0	1	0	1	1	0	1
1	0	0	1	1	0	1
1	1	1	0	1	0	0

A not A

0	1
1	0

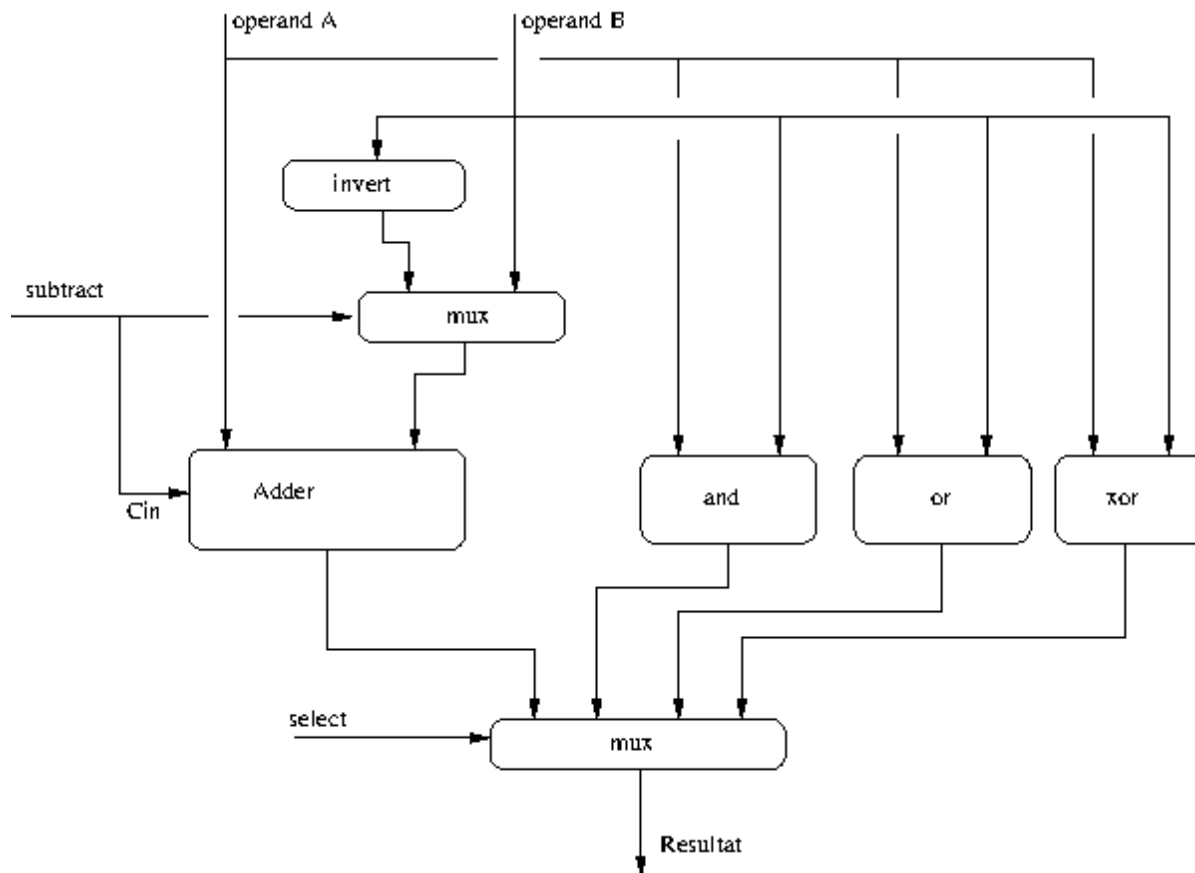

Store klodser laves af små klodser

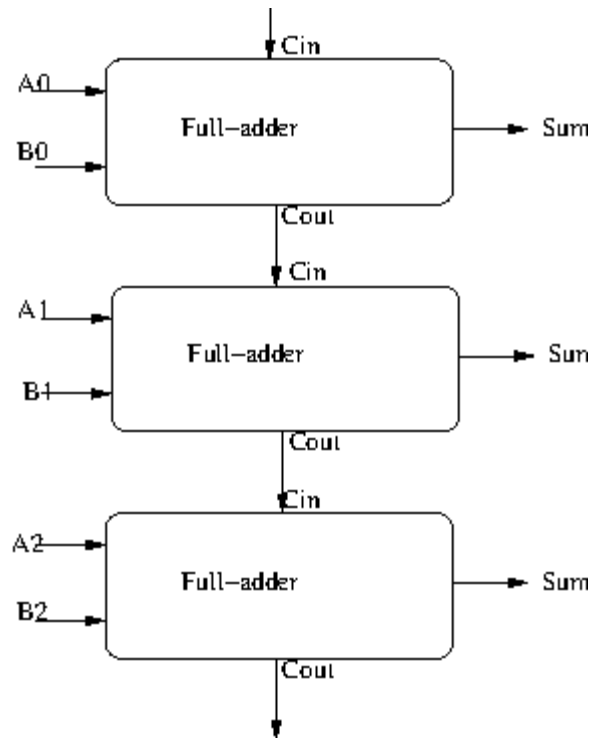
Store klodser laves af små klodser (II)

Aritmetisk-Logisk enhed (ALU)

Store klodser laves af små klodser (III)

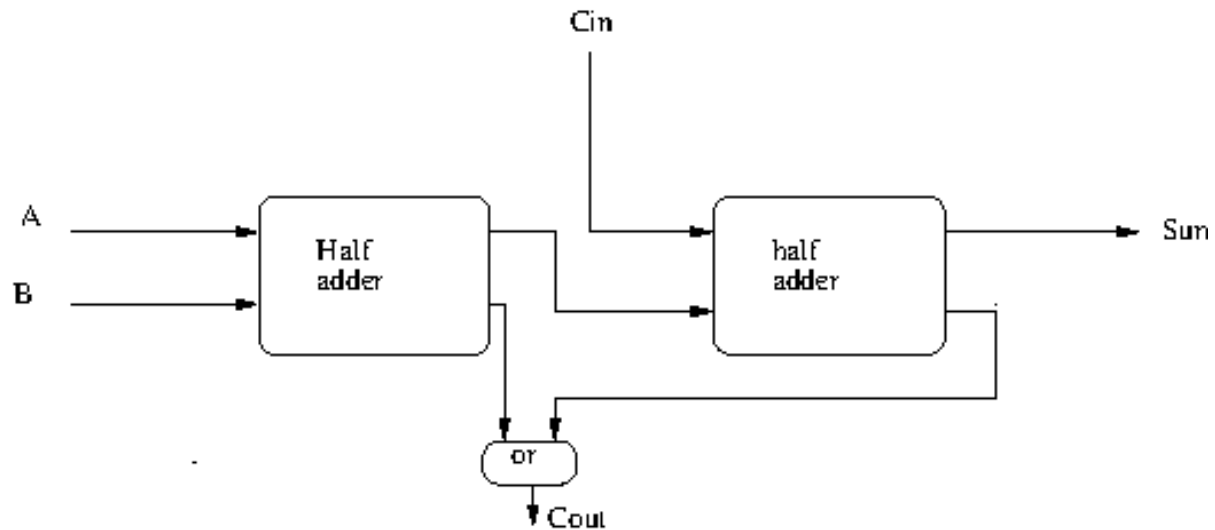
Ripple-Carry-adder (3 bit)

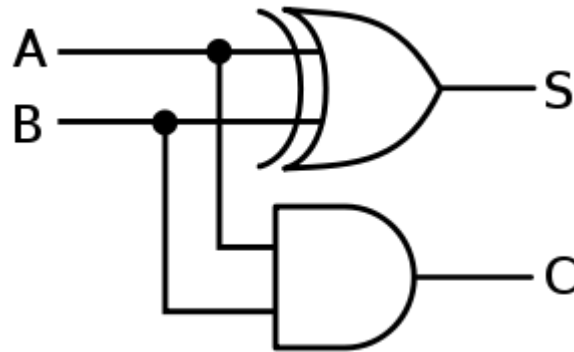
Store klodser laves af små klodser (IV)

Full-adder (3-bit adder)

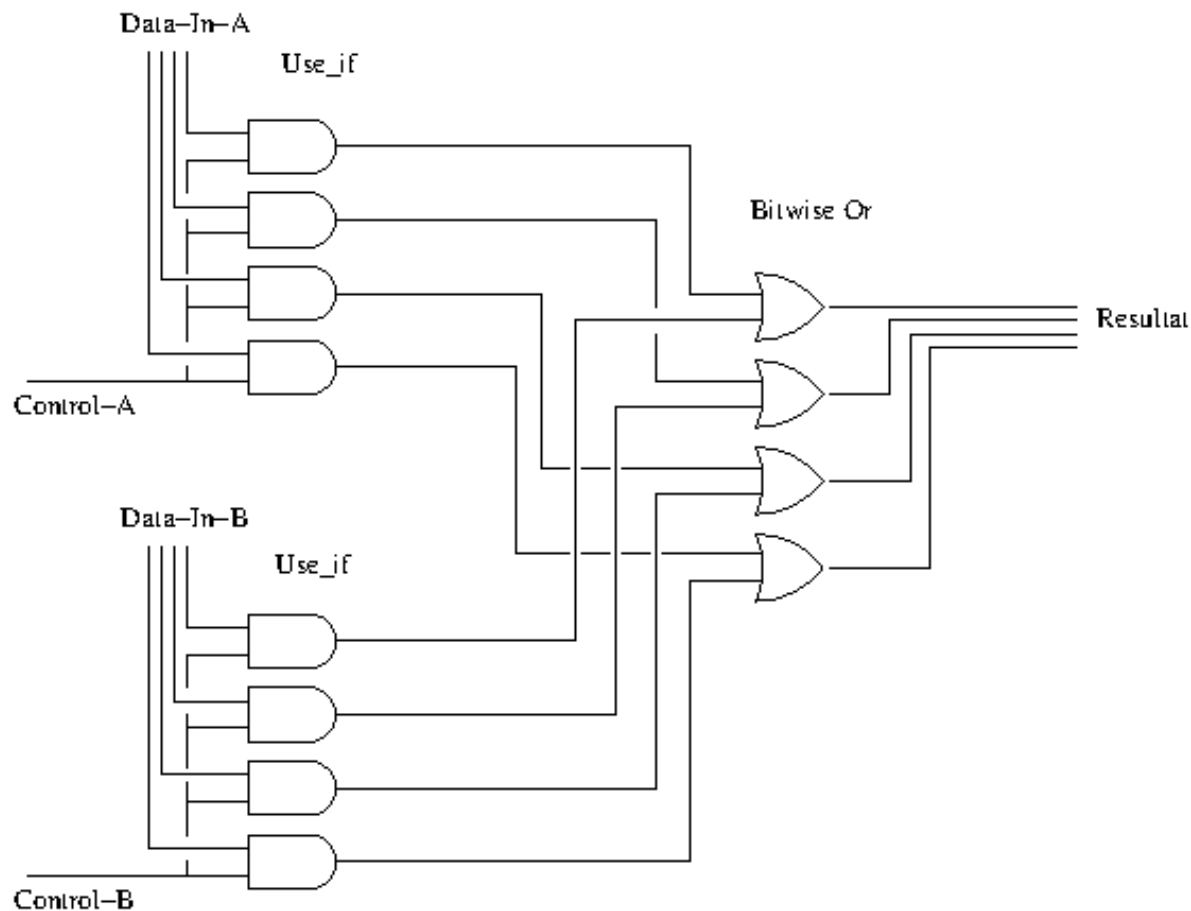
Store klodser laves af små klodser (V)

Half-adder (2-bit adder)

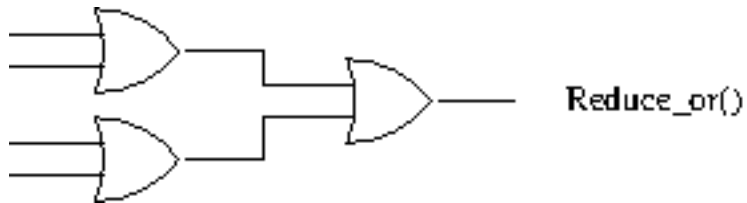
Sådan laves en multiplexor

Ved hjælp af use_if() og or()

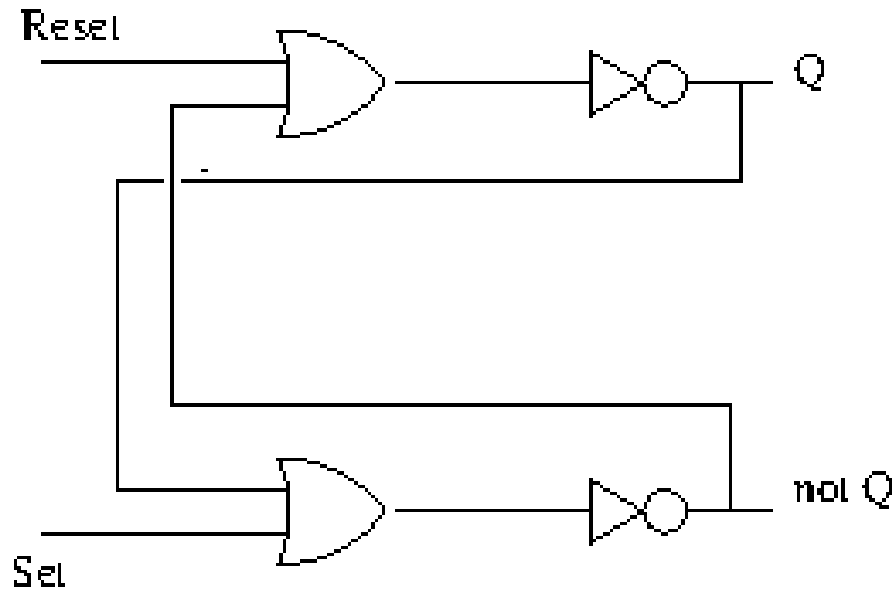
Sådan laves en "er lig med"

```
val is_equal(val a, val b) {  
    val bitwise_diff = xor(a, b);  
    bool equal = ! reduce_or(bitwise_diff);  
    return equal  
}
```


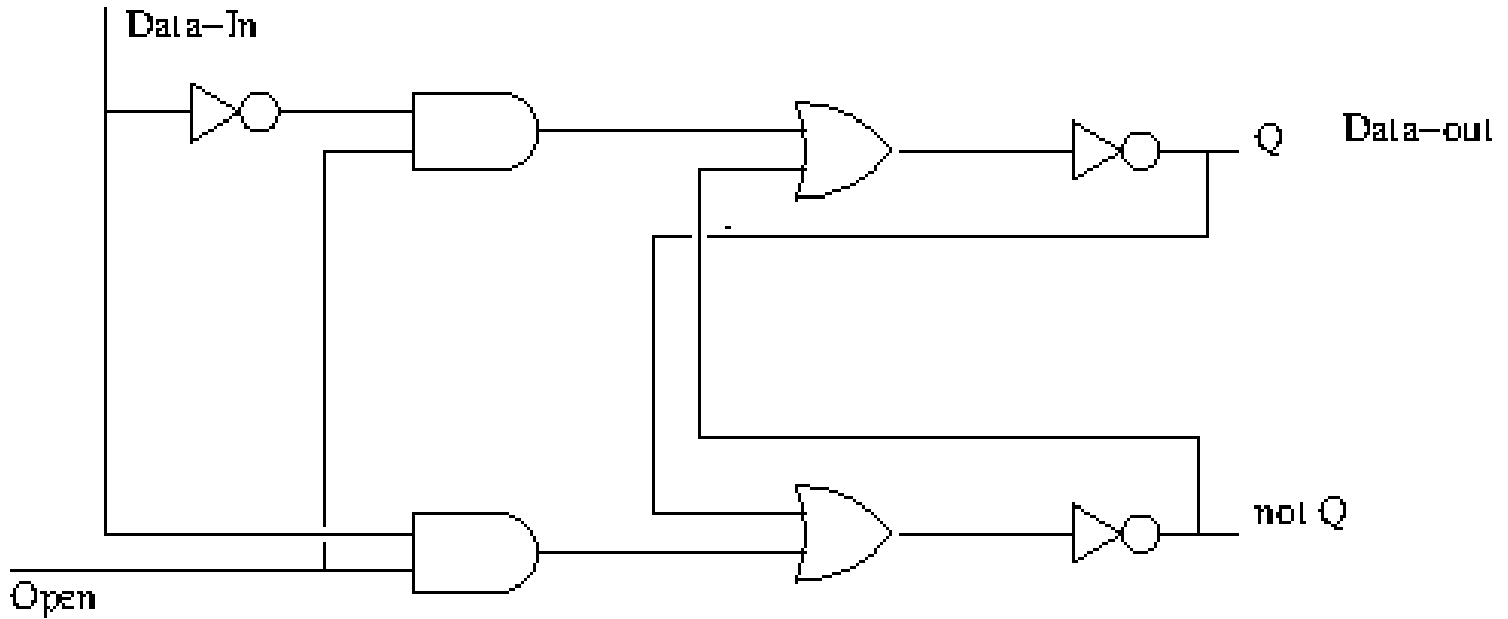
Lagring af en enkelt bit

En RS latch (R=reset, S=Set)

Lagring af en enkelt bit (II)

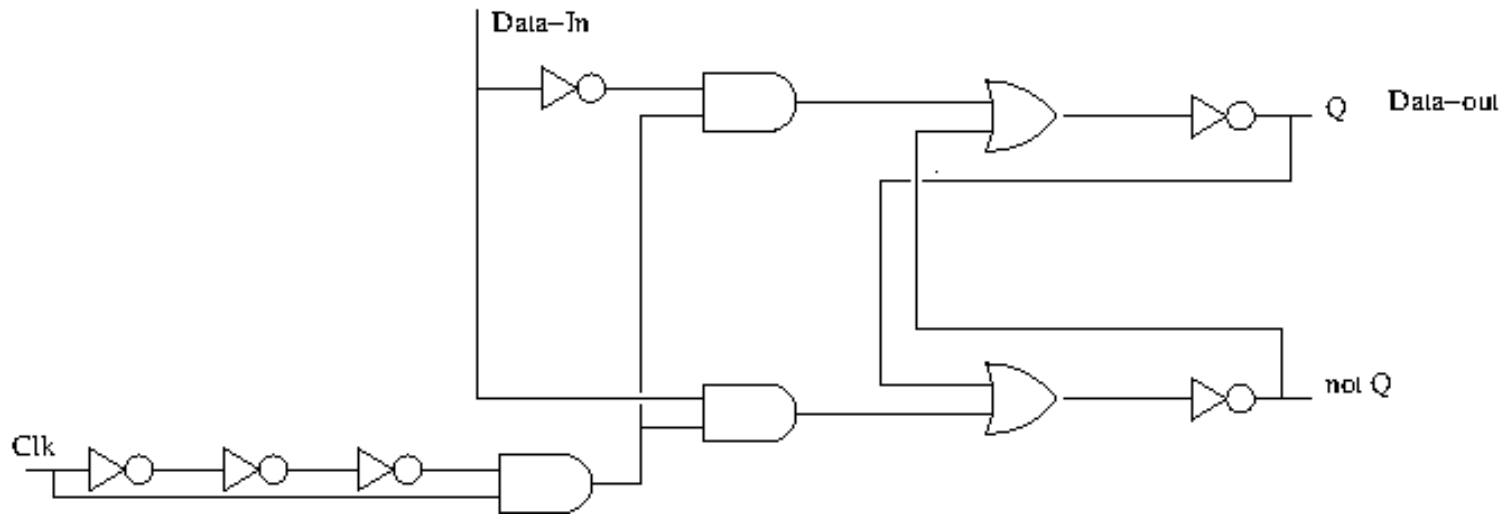
En D-latch (D for Data). Opdateres så længe 'open' er høj

Undertiden kaldes en D-latch også for en SRAM-celle.

Lagring af en enkelt bit (III)

En Kant-trigget D-latch. Opdateres på den stigende flanke af 'clk'

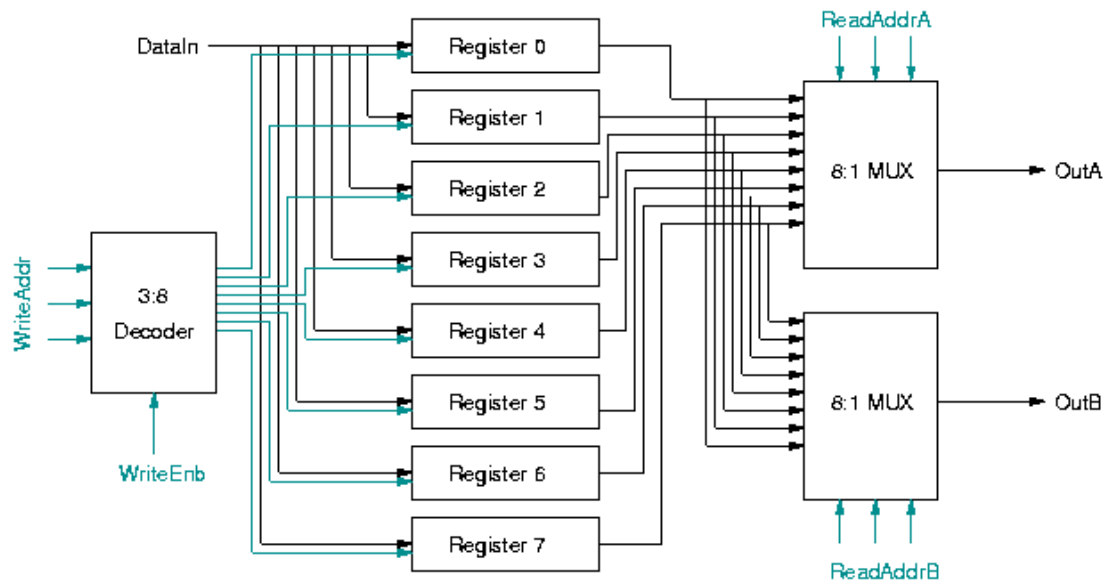

Et helt register kan bygges af D-latche. En til hver bit.

Registrene (eksempel på lille lagerblok)

En lagerblok består af et antal registre. Data på data indgangen føres frem til samtlige registre.

En adresse dekodeur udvælger hvilket register der skal skrive. Multiplexore udvælger hvilke 2 registre der udlæses

Gray lines are 1-bit signals

Black lines are 10-bit signals

Implementation af porte

Den grundlæggende funktionalitet kan implementeres på et utal af måder

Man kan f.eks. bruge tryk (luft eller vand) til at repræsentere 1 og mangel på tryk til at repræsentere 0. Eller omvendt. Og så bygge en hel computer op omkring det. Blot man kan lave en ventil der kan styres af tryk, så er den ged barberet.

Man kan også finde nogle klodser i Minecraft og sætte dem sammen.

Men vi vil interessere os for implementationer i CMOS: Complementary Metal Oxide Semiconductors.

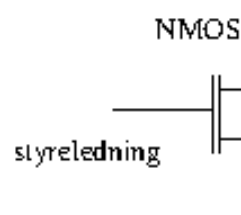
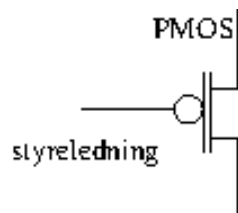
Transistorer

En transistor i CMOS er en kontakt som kan styres af en spænding.

Der er to slags transistorer.

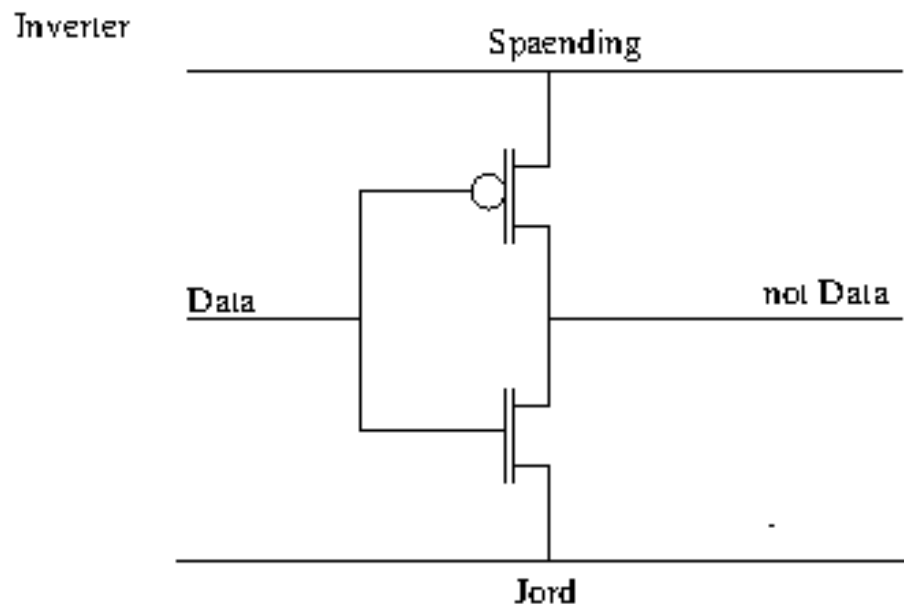
- PMOS: kontakten er åben, når der ikke er spænding på styreledningen
- NMOS: kontakten er åben, når der er spænding på styreledningen

I CMOS bruges de altid parvis for at minimere strømforbrug.

Implementation af en inverter

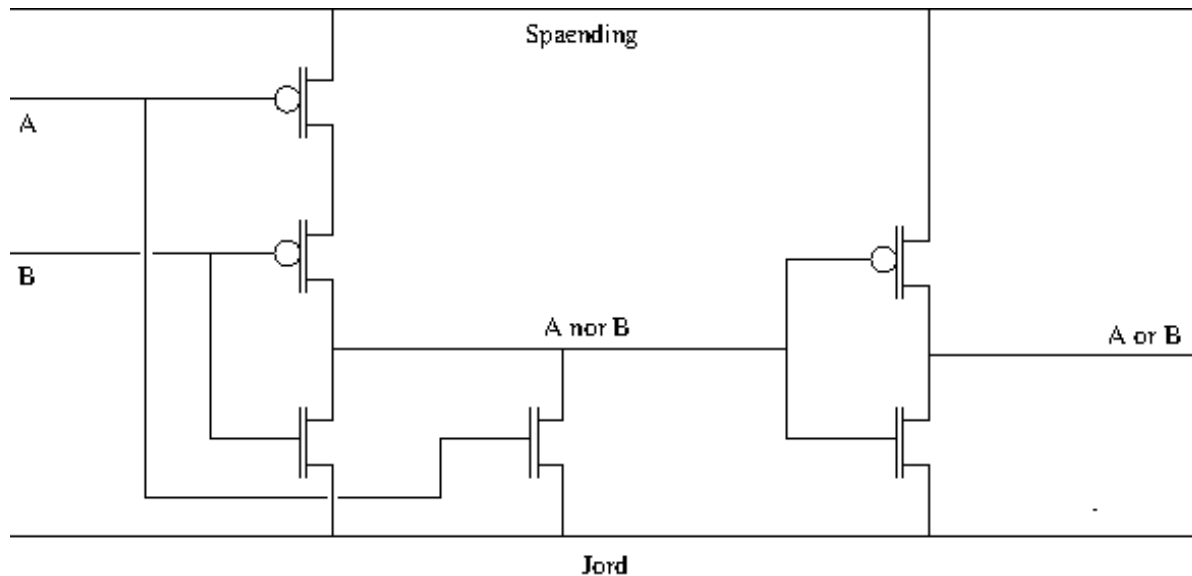
Den simpleste digitallogiske byggeklods:

I CMOS skal man altid bruge PMOS transistorer til at løfte spændingen (dvs forbinde direkte eller indirekte til strømforsyningen), mens NMOS skal bruges til at sænke spændingen (dvs forbinde direkte eller indirekte til "jord").

Implementation af en Or-port

Og en Nor-port.

En Or-port laves af en Nor-port med en inverter bagefter

Transistorer

Bedre end ventiler og vandslanger!

- Holdbare: Ingen bevægelige dele (bortset fra elektroner)
- Produces ved en litografisk process.
- Kan laves ekstremt små
- Kan arbejde utroligt hurtigt (få pico-sekunder om at skifte, måske 5-20ps når de føder andre transistorer tæt på)
- i CMOS omsættes tilstrækkelig lidt energi til at man kan integrere *mange* transistorer på meget lidt plads (over en milliard på en kvadratcentimeter)

Wikipedia har en fornuftig artikel, hvis du vil grave:

<https://en.wikipedia.org/wiki/CMOS>

Langt ude: <http://visual6502.org/JSSim/expert-6800.html>

Transistorer (II)

- Effekt er cirka proportional med skifte-frekvens, kvadratet på spændingen og kredsløbets kapacitans
- Vi kan påvirke skifte-frekvens på design tidspunktet
  - Design så ledninger skifter værdi så sjældent som muligt
  - F.eks. ved at stoppe for clock-signalet til de dele af chippen der ikke laver noget på et givent tidspunkt
- Maksimal skifte-frekvens er cirka proportional med spænding
- DVFS: Dynamic voltage-frequency scaling. Vi skruer løbende op og ned for både spænding og clock-frekvens efter behov.

Alle nyere chips bruger DVFS.

Produktionsproces

Sådan laver du en chip!

1. Reducer hele dit design til porte
2. Placer dine porte i et plan og forbind dem. Også kaldet "place and route". Der er kun ganske få adskildte lag hvori forbindelser kan løbe.
3. Beregn alle forsinkelser for signaler under en række forskellige scenarier (varians i ledningsevne, forsyningsspænding, skifte-aktivitet)
4. Beregn herfra max clock frekvens og strømforbrug
5. Hvis du er utilfreds, start forfra
6. Oversæt dit design til "masker" der kan styre en efterfølgende litografisk process
7. Producer.
8. Test og sorter. Sælg!

https://en.wikipedia.org/wiki/Semiconductor_device_fabrication

Moore's lov

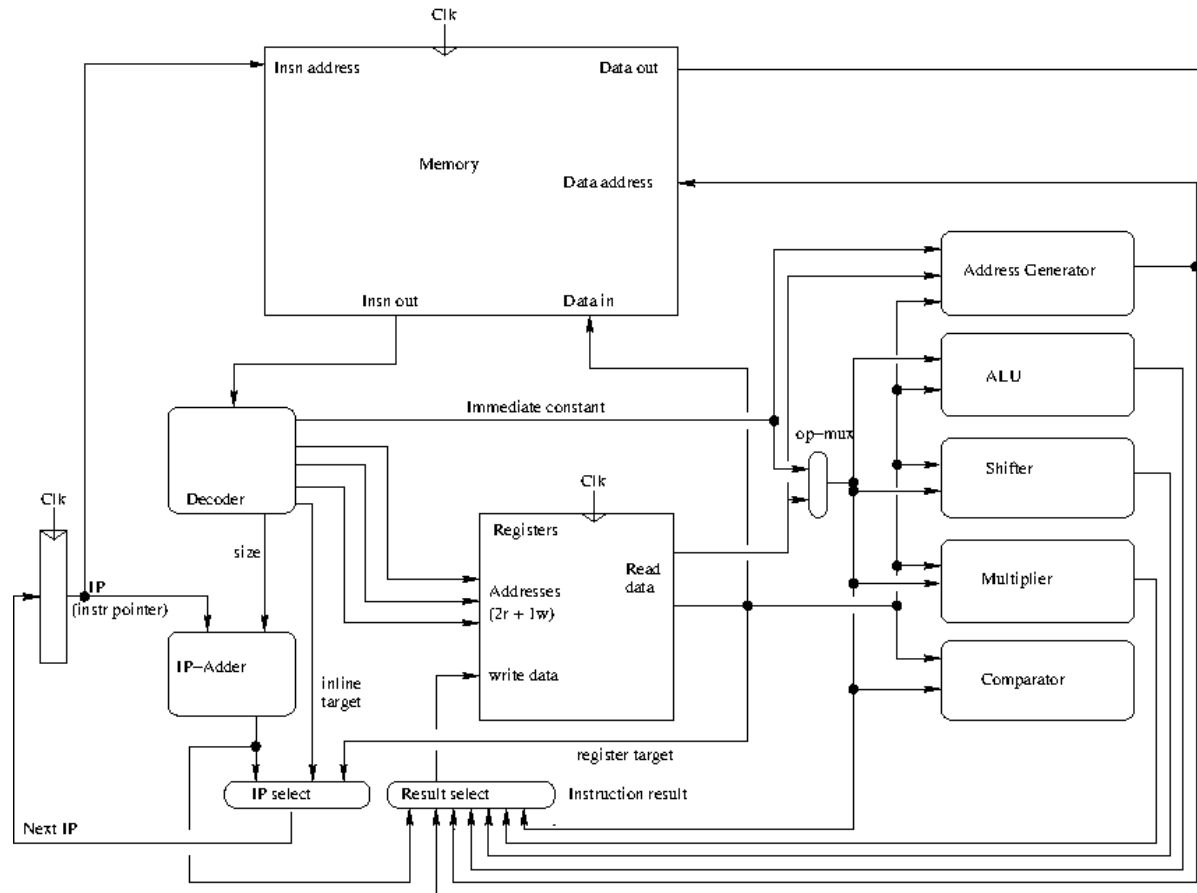
Moore's lov er ikke en lov i samme forstand som tyngdeloven.

- Moore's lov er et løfte. En afstemning af forventninger og mål for den industri der laver produktionsprocessen. Et løfte om løbende at sikre inkrementel forbedring af den litografiske process.
- Hver ny version af processen skal helst give transistorer som fylder halvt så meget som den foregående version
- Hver version kaldes iøvrigt en "process node" og angives ved størrelsen af den mindste detalje der kan laves.
- Vi har p.t. 14nm processen i brug, 10nm er ved at være der.
- Hver opgradering til næste process-version er dyr. En fabrik koster ca 30 milliarder.

[Intel IDF 2014](#)

A2 mikroarkitektur - revisited

Spørgsmål og Svar

